

KAPADOKYA BÖLGESİ OSMANLI DÖNEMİ DUVAR RESİMLERİ, KORUNMA SORUNLARI VE ÖNERİLERİ

Ottoman Period Wall Pictures Through Cappadocia Protection Issues And Recommendations

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp* Aytülü Dırık** Simin Şay***

Öz

İnsanlık tarihi içerisinde en erken dönemli kaya resimlerinden itibaren günümüz örneklerine uzanan süre içerisinde insanlığın yaratıcılığının kültürel bir aktarımı olan duvar resimleri dünya kültür mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu eserler yapıldıkları dönemlerin kültürel, sosyal, teknolojik ve ekonomik özellikleri açısından önemli bilgiler vermektedir. Duvar resimlerinin kasıtlı olarak veya kaza ile tahripleri kültür mirasının önemli bir kısmının kaybolmasına sebep olmaktadır. Araştırmaya konu olan ve Kapadokya Bölgesi 19. yüzyılda Anadolu'daki önemli merkezlerden biri olup burada yer alan Osmanlı Dönemi duvar resimleri zengin bezeme örnekleri sunmaktadır. Bu çalışmada Kapadokya Bölgesi yerleşimlerinden Nevşehir, Gülşehir, Avanos, Göreme, Ürgüp ve Mustafapaşa'daki konutlarda bulunan duvar resimlerinin güncel durumlarının belgeleme çalışması yapılmıştır. Ayrıca duvar resimlerinin eski ve günümüz durumları birlikte ele alınarak bir değerlendirme yapılmış korunma durumları tespit edilmiştir. Doğal veya insan eliyle yapılan bozulmalar üzerinden duvar resimleri koruma sorunlarına değinilmiştir. Gelecek kuşaklara aktarımı miras kapsamında çok önemli olan bu eserlerin korunması ve belgelenmesi bu çalışmanın temel amacıdır.

Anahtar Kelimeler: Nevşehir ve Çevresi, 19. Yüzyıl, Duvar Resmi, Kültürel Miras, Koruma

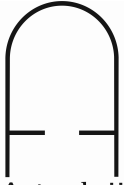
Abstract

Wall paintings, which are a cultural transmission of human creativity, form an important part of the world cultural heritage, from the earliest period rock paintings to today's examples in the history of humanity. These works provide important information in terms of the cultural, social, technological and economic characteristics of the periods in which they were made. The deliberate or accidental destruction of wall paintings causes loss of an important part of the cultural heritage. The Ottoman Period wall paintings, which are the subject of the research and located in the Cappadocia Region, offer rich decoration examples. In this study, the current status of the wall paintings in the residences in Nevşehir, Gülşehir, Avanos,

*Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, apelintek@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9551-3807

**Öğretim Görevlisi, Kapadokya Üniversitesi, Kapadokya Meslek Yüksekokulu, Mimari Restorasyon Programı, aytulu.tercanli@kapadokya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1245-3974

***Öğretim Görevlisi, Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalı, ssay@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2421-8560

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay
Göreme, Ürgüp and Mustafapaşa settlements in the Cappadocia Region was documented. In addition, an evaluation was made by considering the old and present situations of the wall paintings, and their conservation status was determined. The problems of preserving the murals through natural or man-made deterioration were discussed. The main purpose of this study is to protect and document these works, which are very important in the context of heritage to be transferred to future generations.

Keywords: Nevşehir and its Surroundings, Nineteenth Century, Wall Painting, Cultural Heritage, Conservation

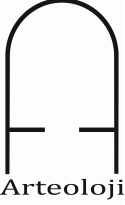
Extended Summary

As the example of the cultural transfer of human creativity from the earliest rock paintings on, mural paintings form one of the most important part of the cultural heritage. The richness of the murals is due to the diversity of cultural expressions, their aesthetic achievements, and the variety of the materials and techniques used from ancient times to the present.

Ottoman mural painting spread from the capital city of Istanbul to Anatolia and other provinces at the end of the eighteenth century. First encountered in and around the palace, these paintings spread to Anatolia in a short time and turned into important decorations that adorned mansions, mosques, tombs and fountains. Local notables, who gained power during the period of Selim III, were influential in the spread of mural painting into Anatolia. The members of this class of notables had largely a dominating role where they settled and also had a say in state administration; in turn, out of aspiration to the life in the capital, they had large, ostentatious, decorated mansions built for themselves. As a region bearing the traces of the painting style of the capital, Cappadocia offers important examples of the nineteenth-century mural paintings. The merchants who had commercial relations with the capital city of Istanbul surely played an important role in the spread of mural painting into the countryside.

The Ottoman wall paintings from Cappadocia, in this respect, constitute the subject of the present study. The research documents the current status of the mural paintings in the residences in Nevşehir, Gülşehir, Avanos, Göreme, Ürgüp and Mustafapaşa. Furthermore, by considering their original and present condition, the article tries to make an evaluation and determine the conservation status of the paintings. By taking the natural or man-made deterioration into account, the study touches upon the problems about the preservation of the murals. The protection and documentation of these artifacts, which are very important as the heritage to be transferred to future generations, is the main purpose of this study.

The deliberate or accidental destruction of the mural paintings causes the loss of an important part of the cultural heritage. Ensuring the continuity of the values is crucial to consider the works of different societies as a whole and to interpret the way how the societies affected each other. The increasing tourism activity in Cappadocia since the 1950s has been effective on the problem and necessity of mural paintings in the region. In this context, Cappadocia attracted the attention of national and international management and culture-tourism organisations; in the 1960s, works on the protection and enhancement of the region for touristic purposes began to be carried out. In this respect, the purpose of the study is to document, depict and handle the problems of preservation of the paintings with a responsibility of protection; furthermore it aims to transfer their original qualities to future generations without losing them, and to raise awareness on this issue.

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

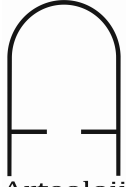
Within the scope of the study, the mural paintings in thirty houses are examined and documented with photographs. The current state of the paintings is compared with their old photographs obtained from various sources; their old, original state and current conservation status are analysed. The analysis and the evaluation tables are used in reaching an overall conclusion. The examination includes thirty residential units in total in the settlements of Nevşehir (1), Gülşehir (1), Göreme (1), Avanos (2), Ürgüp (7) and Mustafapaşa (18). Within an overall view, it can be observed that twelve mansions are dwellings, six mansions are hotels, two are public property, four are used for educational purposes, one is a museum and four are not in use. In the buildings in public use, the number of visitors can be limited as a measure. Among the examples, there exist four privately-owned buildings that have been left completely dilapidated. These monuments are victims of vandalism and theft due to different sociological, ideological and economic reasons. Upon an examination of their structural conditions, it is discernable that one of the mansions has not survived, twenty-five of them are intact, and four of them are damaged. Upon a consideration of the preservation status of the mural paintings, it can be attained that those in twenty four of the monuments preserve their originality. The paintings in four monuments have received intervention to some extent; the status of those in two buildings can not be assessed.

The examination of the preservation status of the paintings in the civil houses shows that a work for a sustainable conservation-repairation has not been carried out. In this context, with a particular emphasis on preventive conservation, the paintings should be periodically controlled, and their current conservation/deterioration status should be recorded. The specialist restorers/conservators should be involved upon a deterioration, the damaged areas should be cared by local intervention, the structural and environmental conditions should be improved. With an understanding based on conservation doctrines and laws, public institutions, local administrations, and academicians should collectively determine the principles and approaches for the preservation-repair of mural paintings in the region.

Giriş

Duvar resmi ile ilgili genel yayınlar incelendiğinde yapıların duvarlarında görülen manzaralı panolar için “duvar resmi” tabiri kullanıldığı görülmektedir. Osmanlı Dönemindeki duvar resimleri 18. yüzyıl sonunda Başkent İstanbul’dan başlayarak Anadolu’ya ve diğer eyaletlere yayılan bir resim türüdür (Renda, 1977, s. 195). İlk olarak saray çevrelerinde görülen bu resimler kısa bir süre içerisinde Anadolu’ya da yayılarak konak, cami, türbe ve şadırvanları süsleyen önemli bezemeler olmuşlardır (Bağcı, Çağman, Renda ve Tanındı, 2006, s. 273). Bu kapsamda ticari, kültürel ve sosyal anlamda dışa açık bir yer olan Kapadokya Bölgesi halkı İstanbul’da oluşan sanat ve kültür ortamından etkilenerek bu etkiyi bölgeye taşıdıkları ve dönüşlerinde inşa ettirdikleri gösterişli evleri bu tür manzaralarla bezedikleri görülmektedir (Özbek, 2014, s. 220).

19. yüzyılda Kapadokya Bölgesi Anadolu’da önemli merkezlerden biridir. Tanzimat ve Islahat Fermanları ile gayrimüslimler geniş haklar elde ederek bölgede önemli inşa faaliyetlerine başlamışlardır. Osmanlı arşivleri incelendiğinde özellikle çalışma sınırlarını kapsayan önemli bir harita tespit edilmiştir. Nevşehir, Ürgüp, Mustafapaşa (Sinason), Avanos, Gülşehir (Arabsun) yerleşimleri görülmektedir (Harita 1).

HRT.0596

Harita 1: Harita-i Ürgüç 1869-1871 (Ürgüç ve civarı ile Kızılırmak haritasıdır. Yahyalı ve Karahisar'ın köyleri de gösterilmiştir)
(Kaynak: BOA, HRT.h. 596. (H.1287), Çeviren: Ali Çakır)

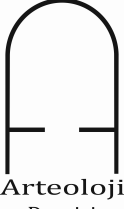
Yöntem

Çalışma kapsamında incelenen korunma durumları tespit edilmiştir. 30 konut içerisinde yer alan duvar resimleri incelenmiş ve resimler fotoğraflanarak belgelenmiştir.¹ Resimlerin güncel durumları çeşitli kaynaklardan elde edilen eski fotoğraflarla karşılaştırılarak özgün durum ve korunma durumu analizi yapıldıktan sonra analiz ve değerlendirme tabloları üzerinden bir sonuca varılmıştır.

1. Osmanlı İmparatorluğu Duvar Resimlerinin Tarihi

Osmanlı Dönemi resim sanatı denildiğinde 18. yüzyıla kadar kitap resimleri akla gelmektedir. 18. yüzyılla birlikte değişim başlar ve ardından matbaanın kurulmasıyla birlikte el yazma kitaplara duyulan gereksinim azalarak yok olacaktır (Tekinalp, 2001, ss. 440-445). 18. yüzyılın son çeyreğinde İstanbul ve Anadolu’da Osmanlı mimari bezemesinde yeni bir tür olarak “duvar resimleri” ortaya çıkmıştır (Arık, 1988, s. 23). Bu dönemde başkentte gelişen duvar resmi kısa bir süre içerisinde İmparatorluğun farklı bölgelerine yayılmıştır. Aynı zamanda başkent ve eyalet ilişkilerinde görülen yeni yapılanmalar, başkentte yaşanan kültür değişiminin tüm imparatorluğa yayılmasında etkili olmuştur (Bağcı, vd., 2006, s. 302). Ayanlar, buldukları çevrede yalnızca nüfuz ve kudret kazanmakla kalmamışlar esas itibari ile gayri meşru yollardan büyük servetler de biriktirmişlerdir (Cezar, 1971, s. 83). Köy ve kasabalarda aktif olan Ayanlar hükmedici tutumlarını ve çevreye üstünlüklerini yaşantılarında da ortaya koymuşlar ve böylece buldukları şehir ve kasabalarda konaklar, büyük ve gösterişli evler yaptırmışlardır (Roides, 1985, s. 85).

¹ Bu kapsamda bölgedeki 30 konak incelenmiştir (Tablo 4-5). Avanos Yazıcılar konağı günümüze ulaşmadığı için sadece isim bilgisi verilmiştir. Mustafapaşa Ali Sümer evine giriş izni alınmadığı için sadece yapı görseli paylaşılmıştır. Avanos İhsan Balta evi görsellerine (Kılıç, 2021) sitesinden, Gülşehir Köy Evi görsellerine (Tay, 2018, 245) kaynağından ulaşılmıştır. Mustafapaşa Zekir Yaman Konağı, Başoğlu Konağı, Cankurt, Zekir Yaman, Şentürk, Sarı Konak ve Şenol Konağı görsellerine (KAM, 2022) sitesinden ulaşılmıştır. Aynı zamanda Mustafapaşa’da yer alan konak isimleri (KAM, 2022) sitesinde paylaşıldığı hali ile kullanılmıştır. Nevşehir Beyler Konağı duvar resmi görsellerine Emre Becerir arşivinden ulaşılmıştır. Diğer konakların duvar resimleri yazar tarafından 2021 yılında belgelenmiştir.

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

Duvar Resmi Teknikleri ve Sanatçı Sorunu

Osmanlı Dönemi duvar resimleri başlarda yüzeye sürülen, hava etkilerine karşı dirençli beyaz bir boya olan üstübeç² veya ahşap üzerine suyla karıştırılmış kök boyalar ile yapılmıştır (Renda, 1977, s. 198). 19. yüzyıla birlikte ise ahşap veya sıva yüzeyine yapılan örneklerden başka, yüzeylere gerilen deri veya keten bezi gibi malzemeler üzerine yapılanlar ve boya olarak yağlıboyanın kullanıldığı görülmektedir (Tekinalp, 2001, s. 447).

Kapadokya’da, 19. yüzyıla ait örneklere bakıldığında duvar resimleri genellikle pürüzsüz, düz bir zemin üzerine yapılmışlardır. Yüzeyler alçıyla sıvanmış ve sıva üzerine suda çözülmüş boya pigmentleriyle freske benzeyen resimler şeklinde yapılmıştır. Kullanılan boyaların renk ve kalite özellikleri incelendiğinde dönemin iyi malzemelerinden oldukları görülmektedir. Renk skalası yeşil, kırmızı, mavi, oksit sarısı, kahverengi ve bu renklerin alt renkleridir. Renk skalasının bu kadar geniş olması güçlü bir ekonomik altyapıya sahip olan bölgenin durumu ile doğrudan ilişkilidir.

Başkentten yayılan yeni resim türü Anadolu’da da benimsenmiştir. İlk olarak başkentten gelen sanatçıların yeni resim türünü yerel ustalara aktardığı sonrasında ise usta-çırak ilişkisi ile yeni bezeme programlarının uygulandığı düşünülmektedir. Renda’ya göre Anadolu’da usta-çırakların birlikte çalıştıkları atölyelerin var olduğu Osmanlı toplumunun yapısı gereği Türk ve gayrimüslim grupların beraber çalıştıkları düşünülmektedir (Renda, 1977, s. 190). Buna karşın Arık yerli ve yabancı tüm sanatçıların dönemin modasına uyduklarını belirtmiş olup Anadolu’da bir atölye veya okul kurdukları fikrineyse karşıdır. Arık yerli sanatçıların bir atölyede yetiştiği, bir ustanın üslubuna ve okuluna bağlı beslendiğinin düşünülmemeyeceğini belirtmiştir (Arık, 1988, s. 130).

Duvar resimlerini yapan sanatçıların genelde isimleri bilinmemektedir. Araştırmamız kapsamında bölgede duvar resimleri üzerinde en fazla imzası bulunan

² Kurşun ve çinko oksitlerden hazırlanan beyaz toz. Yağlıboya ve macunlarda dolgu gereci olarak kullanılır (Sözen, M. ve Tanyeli, U.,1986., s. 247).

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay ressam Kostas Maletyades'dir. Ressamın Ürgüp ve Mustafapaşa'da altı konakta Grek harfleriyle imzası bulunmaktadır. Maletyades'in dışında farklı sanatçı isimleri de bulunmaktadır (Resim 1).

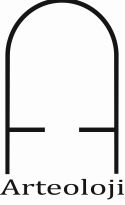
Resim 1. Kostis Meletiades, (Kapadokya Kültür ve Sanat Evi Arşivi)

Bu örnekler içerisinde Georgios Yeordanidis (1884) isimli sanatçı imzasının bulunduğu resim Mustafapaşa Canseverler Konağı'nda yer almaktadır. Diğer örnek Giorgi Pitore'ye "Ressam Giorgi" adındaki sanatçıya aittir (Özbek, 2014, ss. 384-387). Farklı bir örnek Mustafapaşa Zekir Yaman evinde kadın figürlü kompozisyonda görülmektedir. L. A. Aleksiyadis şeklindeki imza, duvar resmindeki kuyunun, kuyu bileziğinde rastlanmaktadır (KAM, 2022). Çalışmada dört ressam dışında başka isme rastlanmamıştır.

2. Duvar Resimlerinde Görülen Üslup ve Kompozisyonlar

Anadolu duvar resimlerinde temel tutum ve sanat anlayışı açısından görülen üç üsluptan söz edilebilir. Bunlar geleneksel kitap resmi özellikleri görülen hem yerel hem batılı özellikleri gösteren resimler ve batılı nitelikteki resimlerdir. Duvar resimleri yapıların başoda ve sofa³ bölümlerinin duvar yüzeylerine, tavan eteklerinin altında süsleme kuşaklarında ve şerbetlik olarak adlandırılan duvardaki nişlerde konulu

³ Konak ve evlerde yapılan araştırmada Anadolu'da birçok örnek duvar resimlerinin başoda ve sofa gibi mekanlarda yer aldığı görülmektedir (Küçükerman, Ö. ve Güner, Ş., 1995, s.179).

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

resimlerle birliktedir, bitkisel desenlerden oluşan boyalı nakışlar dikkati çekmektedir (Şener, 2011, s. 406). Bazı araştırmacılara göre Kapadokya Bölgesinde incelenen duvar resimlerinin üslûp özellikleri açısından geleneksel Osmanlı resim tekniğiyle batılı resim anlayışının arasında bir yerde olduğu fakat bazı gayrimüslim konutlarındaki örneklerin batı resmine yaklaşan renk kullanımı ve perspektif anlayışı ile uygulandığı görülmektedir (Özbek, 2014, ss. 220-230). Çalışmamızda belirlediğimiz kompozisyonları incelediğimizde manzara tasvirleri, natüremort, hayali konulu tasvir ve figürlü betimlemeler görülmektedir.

Manzara Tasvirleri- 1

Neresi olduğu bilinmeyen doğa kesitleri ile simge yapılar, köşk, kasır, yalı, kule, ev, küçük konut, cami, mescit, türbe, saat kulesi, kale, çeşme ve köprülerle kentler betimlenmiştir. Bu kapsamda en çok İstanbul'un seçildiği görülmektedir (Okçuoğlu, 2000, s. 26).

İncelenen otuz yapının sekizinde⁴ duvar resimlerinin panoramik kent manzaraları ve doğal peyzaj görünümüleri genellikle konutların başodasında yer almaktadır. Manzara tasvirlerine baktığımızda, İstanbul⁵, Edirne ve Avrupa'dan kent tasvirleri görülmektedir. Bu duruma en iyi örnek Ürgüp Sucuoğlu konağının başodasında İstanbul ve Edirne kent panoramalarıdır. İstanbul manzarasında 1915 (H.1331) tarihi okunurken kent Pera sırtından başlayarak Tarihi Yarımada, Galata, Üsküdar ve Kız kulesini kapsayacak şekilde geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Bu panoramada Galata, Unkapanı köprüsü, Sultanahmet, Mihrimah, Bayezid camileri, Haydarpaşa Limanı ve Tren Garı da dikkat çekmektedir (Tekinalp, 2021, s. 342) (Resim 2).

⁴ Tillioğlu (Henna Otel) Konağı, İhsan Balta Evi, Gülşehir Köy Odası, Sucuoğlu Konağı, Veli Tören Evi, Old Greek House, Topakoğlu Konağı, Şentürk Konağı.

⁵ Osmanlı İmparatorluğu Batılılaşma sürecinde İstanbul konulu duvar resimleri geliştiren yeni bir boyut kazanmış Başkent ve Anadolu'da sivil mimari konaklar içerisinde birçok örneği bulunmaktadır (Demirarslan, 2016, ss. 105-125).

Resim 2. Ürgüp Sucuoğlu Konağı İstanbul Manzarasının 2002 Yılındaki Görşeli (Prof. Dr. Sacit Pekak arşivi)

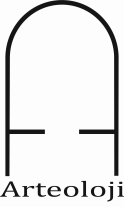
Ufuk çizgisi üzerinden yapılan resimlerin renk kullanımı oldukça başarılıdır, perspektifle verilen derinlik etkisi de resimleri hareketli hale getirmiştir. Bu anlayışla örtüşen tarzda perde tasvirleri⁶ sık kullanılırken perdeler panoları pencereden izlenen manzara gibi algılamaya sebep olmuşlardır (Resim 3).

Resim 3. Çalışmada İncelenen Manzara Tasvirleri, Göreme Henna Otel,⁷ (Kişisel Arşiv, 2021)

⁶ 18. yüzyıldan itibaren Osmanlı Resim Sanatında bezeme ögesi olarak kullanılan köşeye toplanmış perde resimleri derinlik sağlar ve geriye doğru ikinci bir plan düzlemi olduğu izlenimi yaratır (Okçuoğlu, 2000, ss. 50-53).

⁷ Konak ilk kez 1984 yılında Günsel Renda tarafından belgelenmiştir. Evin başodasının dört duvarını da çevreleyen manzara ve natürmort resimleri kitap resmi geleneğinden batılı anlamda resme geçilen bir örneği temsil etmektedir (Renda, 1985, ss. 103-110).

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

Bu kapsamda bazı konaklarda Avrupa kentlerinin de tasvir edildiği görülmektedir. Bu resimlerde görülen kule, burçlu şato ve kale benzeri yapılar İtalya ve Fransa⁸ şehirlerine benzer görünümündedir. Duvar resmi programında önemli bir yere sahip olan bu resimler Avrupa kartpostallarını anımsatır (Tekinalp, 2013, ss. 191-208) (Resim 4).

Resim 4. Mustafapaşa Topakoğlu Konağı, Fransa'dan Bir Görünüm,
(Kişisel Arşiv, 2021)

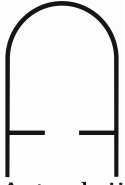
Hayali Konulu Resimler-2

Belli bir yerin görüntüsü olmanın dışında esinlenmeye dayalı kompozisyonlara hayali betimlemeler denilmektedir (Şener, 2011, s. 425). Bu tema açısından Kapadokya Bölgesi örnekleri, eşine Anadolu⁹ ve Başkent duvar resimlerinde rastlanmayan ünik örnekler vermektedir. İncelediğimiz otuz yapının üçünde¹⁰ yer alan duvar resimleri hayalidir ve özellikle Kün Enstitü binasında yer alan resimde kadın figürü yanında Eros'un resmedilmesiyle farklıdır. Mustafa Savaş evinin başodasında görülen resimde merkezde yer alan Adem ve Havva'nın çevresinde sıralanan insan figürleri sıra dışıdır. Cansever Konağında yer alan resimde ise "Efeslilere Atılan İftira" konusu

⁸ Avrupa kentleri içerisinde özellikle Fransa'nın resmedildiği örnekler 19. yüzyılda Anadolu'nun diğer kentlerinde de görülmektedir. Bu kapsamda Antep Nazeretyan Konağı içerisinde Paris Trocadéro Sarayı'nın tasvir edildiği örnek önemlidir (Tekinalp, 2013, ss. 679-686).

⁹ Anadolu'da bu dönemde yapılan Hayali Konulu resimler incelendiğinde bunların daha çok manzara kesitleri olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Rumların yaşadığı Mustafapaşa'daki hayali konulu resimlerin figür ağırlıklı olması ve ünik özellikler göstermesi sanatçıların yetenekleri ve bölgenin zengin sosyal ve kültürel yapısını göstermektedir (Şener, 2011, ss. 425-428).

¹⁰ Kün Enstitü Binası, Cansever Konağı ve Mustafa Savaş Evi.

Arteoloji
Dergisi

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay görülmektedir. İki resimde de mitolojik karakterler tasvir edilmiştir (Özbek, 2016, ss. 381-396) (Resim 5).

Resim 5. Hayali Konulu Resimler, Mustafapaşa, (Kişisel Arşiv, 2021)

Natürmort -3

Kökenini Topkapı Sarayı'nda yer alan Sultan III. Ahmed "Yemiş Odası" nda betimlenen, nişler içinde vazo, saksı, sepet ve meyvelerin oluşturduğu natürmortlara dayandırabileceğimiz bezemeler de araştırmamızda sık rastlanılan konulardan biridir. Otuz yapının on birinde¹¹ görülen bağımsız bir duvar resmi gibi düşünülen tasvirler, üzerlerine yapılan ışık-gölge ile hacimli etki uyandırmışlardır. Meyve ve çiçeklerin dışında bazı örneklerde vazo içerisindeki çiçek betimlemeleri de bulunmaktadır (Resim 6).

¹¹ Beyler Konağı, Tillioğlu (Henna Otel) Konağı, Güzelgöz Konağı, Akıllıoğlu (Fresco Otel) Konağı, Cansever Konağı, Kün Rektörlük Binası, Kapadokya Kültür ve Sanat Evi, Mavi Konak, Özbay Konağı, Sarı Konak, Şenol Konağı.

Resim 6. Natürmort Örnekleri, Sırasıyla Mustafapaşa, Göreme,
(Kişisel Arşiv, 2021)

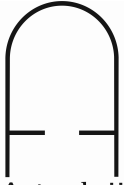
Figürlü Resimler -4

Figür kullanımına Müslüman mekanlarında çok sık rastlanmazken gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadığı Kapadokya Bölgesinde bu türün birçok örneği¹² bulunmaktadır. Bu veri yerleşimde yaşayan halkın sosyokültürel ve ekonomik yapısına işaret ediyor olmalıdır (Yalçın, 2007, s. 134).

Rumların yaşadığı Mustafapaşa ve Ürgüp yerleşimlerinde figürlü duvar resmi örneklerinin varlığı dikkate değerdir ve saptadığımız otuz yapıdan on ikisinde duvar resimlerinde figürlü kompozisyonlar olduğu görülmektedir. Bu örneklerden beş¹³ yapıda yerel giysilerle betimlenen kadın figürlerine rastlanmış ve giysiler hakkında bilgi vermesiyle de bu resimler ilgi çekmektedir. Yine Ürgüp Mahmut Altan evi ve Mustafapaşa Başoğlu Konağında talim yapan asker tasvirleri görülmektedir. Bölgede tek örnekte Ürgüp Lori'nin evi olarak bilinen konakta şapel mekanında başında hale bulunan ve elinde eski Rumca bir parşömen tutan kadın azize rastlanmıştır. İncelenen

¹² Bebek Kavafyan ve Yozgat Nizamoğlu Konağı gibi bkz. Okçuoğlu, 2000, ss. 104-136.

¹³ Mahmut Altan Evi, Güzelgöz Konağı, Otel Natura, Başoğlu ve Zekir Yaman Konağı.

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay
dört örnekte¹⁴ içerisinde çoklu insan gruplarının bulunduğu resimler tasvir edilmiştir
(Resim 7).

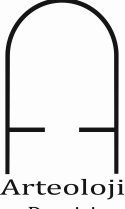

Resim 7. Figürlü Örnekler, Sırasıyla Ürgüp, Ürgüp ve Mustafapaşa,
(Kişisel Arşiv, 2021)

3. Duvar Resimlerinin Bozulma Nedenleri, Korunma Sorunları ve Çözüm Önerileri

Duvar resimlerinin bozulmasına sebep olan birçok neden bulunmaktadır ve bu bozulmalar yapı malzemesi, yapım tekniği ve çevre koşulları ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenlerin doğru teşhis edilmesi doğru müdahale kararları açısından çok önemlidir. İncelenen yapılarda yer alan duvar resimlerinde fiziksel, biyolojik ve insan kaynaklı bozulma olmak üzere üç tür bozulma kaynağı görülmektedir (Tablo 1).

¹⁴ Old Greek House, Kün Enstitü Binası, Cansever Konağı ve Mustafa Savaş Evi.

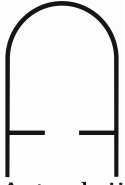

Duvar Resmi Bozulma Nedenleri		
Fiziksel Nedenler	Biyolojik Nedenler	İnsan Kaynaklı Nedenler
Deprem	Kuşlar, kemirgenler, böcekler	Savaşlar, Terör
Sel, Su baskını	Mantar	Vandalizm ve Grafitiler
Rüzgar, Fırtına	Yosun	Hırsızlık
Güneş	Liken ve Bakteri	Yangın
Kar, Yağmur		Yoğun Trafik
Yapısal Sorunlar		Kalabalık ziyaretçi akını
Rutubet ve Yükselen Nem		Sanayileşme, Şehirleşme, Baraj yapımı
Bağıl nem ve Yoğuşma		Taş Ocakları
Su sızıntıları		Uygun olmayan yöntem ve malzemelerle yapılan onarımlar
Tuzlar		Kontrol ve bakım eksikliği

Tablo 1. Duvar Resmi Bozulma Nedenleri, (Açıkgöz ve Dikilitaş, 2014, s. 357).

Duvar resminin bulunduğu yapının veya taşıyıcı sistemin kötü durumda bırakılması başlıca olumsuzluklardandır. Yapının kötü kullanımı, atıl durumda bırakılması ile gereksiz raspa, uygun olmayan yöntem ve malzeme kullanımı gibi yanlış onarım uygulamaları bozulma nedenlerinin başında gelmektedir (ICOMOS, 2003) (International Council on Monuments and Sites).

Çalışmada incelenen konaklar içerisinde atıl durumda bırakılan örnekler bulunmaktadır. Bu örneklerden Avanos'ta bulunan Yazıcılar Konağı günümüze ulaşmamıştır (Esmer, 1984, s. 92). Yapısal durumu kötü olan Avanos İhsan Balta Evi, Gülşehir Köy Odası, Mustafapaşa Ali Sümer Evi ve Ürgüp Sucuoğlu Konağı da günümüzde kullanılmamaktadır. Bu yapıların strüktürel sorunları, atmosferik etkilere açık olmaları ve denetim mekanizmalarının bulunmaması gibi olumsuzluklar duvar resimlerini birinci dereceden olumsuz etkilemektedir. Olumsuz örneklerden bir tanesi Ürgüp Sucuoğlu Konağı resimleri olup yakın tarihte yapısal ve insan kaynaklı bozulmaların kurbanı olmuştur. Kaya çökmesi ve yapısal çatlak sonucunda riskli bulunarak günümüzde terk edilmiş olan konak atıl durumdadır. Resim yüzeylerine boya ve kesici aletlerle hasar verilmiştir (Tekinalp, 2021, s. 346) (Resim 8). “Her şeyden önce, anıta, çökme ve aşınmalardan ötürü kaybettiği dayanıklılığı ve zamana karşı direnme gücünü yeniden kazandırmaya yönelik sürekli bakım ve sağlama çabalarına önem verilmesi gerekir.” maddesi ile Atina Tüzüğü'nde strüktürel zaafı

Arteoloji
Dergisi

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay bulunan yapılarla ilgili alınması gereken önlemlerin altı çizilmiştir (Atina Tüzüğü, 1931).

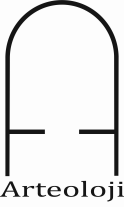
Resim 8. Ürgüp Sucuoğlu Konağında Görülen Yapısal ve İnsan Kaynaklı Bozulmalar, (Kişisel Arşiv, 2021)

Bozulmaya sebep olan fiziksel etkenler, yapısal çatlaklar, sıva ve boya tabakalarında su ve çözünür tuzlar kaynaklı bozulmalar, yoğun ışık, yangın, deprem gibi afetler şeklinde sıralanabilir. Duvar resimlerinin taşıyıcısı olan tuğla, taş, sıva ve harçların yapısal sorunlar nedeniyle hasar görmesi ile duvarlarda oluşan çatlaklar ve yıkım ile sıva katmanlarının taşıyıcıdan ayrılması fiziksel bozulmalardandır (Dikilitaş, 2005, ss. 32-35). İncelenen örnekler içerisinde Old Greek House, Kün İdari Bina, Sarı Konak, Kapadokya Kültür ve Sanat Evi duvar resimlerinde sıva tabakalarında çatlaklar göze çarpmaktadır (Resim 9).

91

Resim 9. Sıva Tabakasında Görülen Çatlak ve Ayrışma Örnekleri, Mustafapaşa, (Kişisel Arşiv, 2021)

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

Araştırmada özgün durumunu koruyan fakat sıva tabakalarında dökülme olan çok sayıda örnek vardır. Özellikle Mustafapaşa'da bulunan resimlerin yüzeylerinde sıva dökülmelerine sık rastlanmaktadır (Resim 10).

Resim 10. Araştırma Kapsamında Görülen Sıva Dökülmeleri, Sırasıyla Göreme, Mustafapaşa, Mustafapaşa, (Kişisel Arşiv, 2021)

Su ile tuz oluşumları duvar resmini etkileyen en önemli etmenlerdendir. Sızan su, yükselen nem, yağışma bozulma faktörlerinden suyun kaynaklarındandır. Suyun herhangi bir yerden kılcal (kapiler) yolla duvarların üst kotlarına taşınması ile duvar resimlerinin özellikle sıva katmanlarında bozulmalar meydana gelmektedir. Nem sorunu olan bir duvarda yapılacak ilk uygulama su kaynağının belirlenip ortadan kaldırılmasıdır. Isı-nem dalgalanmasının olduğu yapılarda, duvardaki suyun buharlaşmasıyla su içerisindeki tuzlar yüzeyde veya yüzeye yakın yerlerde birikmektedir. Suda çözünen tuzların duvar yüzeyinde kristallenmeleri yani çiçeklenme esetr yüzeyine basınç uygulayarak “kristallenme basıncı” adı verilen mekanik bir basınca sebep olmaktadır (Massari, 1993, s. 23). Nemin uzun süre var olması sonucunda duvar resminin stabil olamadığı görülmektedir. Boya kıvamını yitirir, tozlaşır, pastel gibi yumuşar ve farklı bir tona dönüşür (Brandi, 2021, s. 104).

Duvar resimlerinde görülen biyolojik bozulmalar; bakteri, alg, liken, mantar gibi çeşitli mikroorganizmaların sebep olduğu bozulma türüdür. Nem seviyesinin %65

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay üzerinde olduğu mekanlarda hızla gelişen bu oluşumlar leke ve benek olarak duvar resmi yüzeyinde irili ufaklı boya kayıplarına neden olmaktadır (Dikilitaş, 2005, s. 42).

Çalışmada biyolojik bozulmalar görülen örnekler bulunmaktadır. Ürgüp Veli Tören Evi, Sucuoğlu Konağı, Güzelgöz Konağı, Cankurt Konağı ve Mustafapaşa Topakoğlu Konağı resimlerinin yüzeylerinde hem nem kaynaklı tozlaşma ve yumuşama hem de biyolojik bozulmalar görülmüştür (Resim 11).

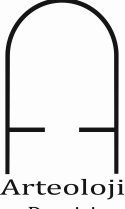

Resim 11. İncelenen Konaklarda Görülen Nem Kaynaklı ve Biyolojik Bozulmalar,¹⁵ Sırasıyla Veli Tören Evi, Ürgüp, Topakoğlu Konağı, Mustafapaşa, (Kişisel Arşiv, 2021)

2003 yılında 14. ICOMOS Genel Kurulunda onaylanan “Principles For The Preservation And Conservation-Restoration Of Wall Paintings” belgesi bu konuya yönelik hazırlanmış olan ilk belge olup duvar resimlerinin korunması konusunda temel ilke ve yaklaşımları ele almaktadır (ICOMOS, 2003).

ICOMOS ilkelerinde yer alan koruma politikası incelendiğinde, Anıt ve sitlerin bütünlüyci parçaları olan duvar resimlerinin yerlerinde (in-situ) korunması tercih edilmesi öncelikli kural olarak görülmektedir. Bu kapsamda ilk olarak içerisinde duvar resmi bulunan anıt ve sitlerin envanterinin çıkarılması gereklidir. Kültürel mirasın

¹⁵ 1. örnek kaya üzerine 2. örnek ise ahşap üzerine yapılmıştır.

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

korunması ile ilgili tüzük ve yasalar çerçevesinde duvar resimlerinin ve çevrelerinin tahribini, bozulmasını ve değiştirilmesini yasaklamalıdır. Bunların yanında araştırılmaları, izlenmeleri ve uzman bakımı görmeleri için kaynak sunmalı ve kuralların çiğnenmesine karşı yasal önlemler alınmalıdır (ICOMOS, 2003).

Duvar resimlerinin yerinde korunması anlayışı 1960'lı yıllarda benimsenmiştir. “Anıtın tamamlayıcı öğeleri sayılan heykel, resim gibi süslemeler, ancak bunları korumanın başka çaresi yoksa yerlerinden kaldırılabilir.” Aynı tüzükte yapılan onarımlarda “özgün malzeme kullanımı” ve “yapılan eklemelerin ayırt edilebilir olması” kavramları üzerinde durulmuştur (Venedik Tüzüğü, 1964, Madde 8-9). Özellikle 1960, 70 ve 80'li yıllarda yapılan duvar resmi onarımlarında yoğun olarak renklendirme yapıldığı görülmektedir. Yine bu tarihlerde sağlamaştırma çalışmalarında sentetik reçine kullanımının yaygın olduğu ancak özgün malzeme ile uyumsuzluk gösterdiği tespit edilmiştir. Bundan dolayı özgün malzeme kullanımı ve mineral kökenli sağlamaştırıcılar ile onarım yapılması anlayışı gelişmiştir (Yalçınkaya, 2020, s. 46).

Duvar resimlerinin kültür varlıkları içinde yer alması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında özgünlüğün korunması ilk şarttır. Bu karar Nara Özgünlük Belgesi'nde şu şekilde aktarılmaktadır;

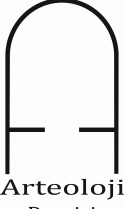
Bir anıtın ya da sitin doğasına ve kültürel bağlamına bağlı olarak; özgünlük yargısı çok çeşitli bilgi kaynaklarına bağlıdır. Bu kaynaklar; tasarım ve biçimi, malzeme ve nesneyi, kullanım ve işlevi, gelenek ve teknikleri, konum ve yerleşimi, ruh ve anlatımı, ilk tasarım ve tarihsel evrimi içerir. Bilgi kaynakları yapının bünyesinde olabileceği gibi, dışında da olabilir. Bu kaynakların kullanımı, kültür mirasının, sanatsal, teknik, tarihsel ve toplumsal boyutlarıyla tanımlanmasına olanak verir (NARA Özgünlük Belgesi, 1994).

Bu madde kapsamında duvar resimlerinde özgünlüğün korunabilmesi adına herhangi bir müdahalede bulunmamanın daha doğru olduğu anlaşılmaktadır. Duvar resimlerinde görülen doğal eskime zamanının kanıtı olması açısından değer görmelidir. Duvar resimlerinde zamanın akıp giderken oluşturduğu izleri insanlara aktardığı için eserin tarihselliğinin silinmemesi açısından çok önemlidir. Bu aynı zamanda sanat eseri

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay ve anıtlardaki patinaya da saygılı davranmanın kuramsal temelidir. Patina eserin varlığını sürdürebilmesi ve geleceğe aktarılması açısından sanat eserine yapılan müdahalenin kapsamını ve derecesini belirlemenin en güvenilir yoludur (Brandi, 2021, s. 97). Bir diğer restorasyon kuramcısı ve uygulayıcısı Umberto Baldini de benzer noktaların üzerinde durmuştur. İki cilt halinde kaleme aldığı kitabında eserlerin üzerindeki zamanın etkilerinin eserin yaşamına (Bios) ait izler olduğu ve bunların mutlaka korunması gerektiğini ifade ediyor (Baldini, 1997, Vol 1, s: 9). Yoğun müdahalenin sanatçının yaratımıyla (Eros) zamanın etkisine (Bios) müdahale olduğu ve kesinlikle yapılmaması gerektiğini söyleyen kuramcı (Baldini, 1997, Vol 2, s: 45-80, 189-194), müdahale gerektiği noktalarda ise miktarının ve yönteminin doğru belirlenmesi ve bunların mutlaka eser tarafından absorbe edilerek, orjinale bütünleşmesi ama aynı zamanda ayırt edilebilir olması gerektiğini vurgulamıştır (Baldini, 1997, Vol 1, s: 45). Bu kapsamda incelenen örnekler içerisinde Mustafapaşa yerleşiminde yer alan tüm örneklerin özgünlüğünü koruduğu görülmüştür. Zamanın izlerinin resimler üzerinden okunabiliyor olması bölge için önemli bir şanstır. Yine Göreme, Gülşehir ve Ürgüp yerleşimlerinde de özgünlüğünü koruyan ve müdahale edilmemiş örnekler bulunmaktadır. Ancak Nevşehir Beyler Konağı, Akıllıoğlu (Fresco Otel), Veli Tören Evi ve Mahmut Altan Evi gibi özgünlüğünü kaybeden, üzerine boyama yapılan örnekler de bulunmaktadır (Resim 12).

Resim 12. Sonradan Boyama Yapılan Örnekler, Soldan Sırasıyla Ürgüp, (Kişisel Arşiv) Nevşehir, (Emre Becerir Arşivi, 2021)

Arteoloji

Dergisi

Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri

Duvar resimlerinin korunmasında önemli adımlardan birisi de araştırma ve belgeleme çalışmalarıdır. Bu çalışmada Nevşehir ve çevresindeki merkezlerde yer alan konaklar içerisindeki duvar resimlerinin araştırılması ve belgelemesi yapılmıştır. Araştırma ve belgeleme yapmanın önemi ICOMOS'un "Duvar Resimlerinin Korunma ve Restorasyonu İçin İlkeler" isimli belgede bu konu şu şekilde açıklanmıştır;

Venedik Tüzüğü'ne bağlı olarak, duvar resimlerinin korunması-onarımı çalışmasına çizimler, kopyalar, fotoğraflar, haritalarla desteklenen bir analiz ve değerlendirme raporu eşlik etmelidir. Resimlerin durumu, eserin yaratılış sürecine ve tarihine ait teknik ve biçimsel özellikler kaydedilmelidir. Ayrıca, konservasyon-onarım çalışmasının her aşaması, kullanılan malzemeye yöntem belgelenmelidir. Bu rapor bir kamu kurumunun arşivine konulmalı ve ilgilenenlerin incelemesine açık olmalıdır. Bu tür belgelerin bir kopyası da anıtta tutulmalı veya anıttan sorumlu kurumda bulunmalıdır. Yapılan çalışmanın sonuçlarının yayınlanması da tavsiye edilir. Bu belgede tanımlı alanlarda yürütülen araştırmalar, teşhis ve uygulamalar ele alınmalıdır. Geleneksel yöntemler kullanılarak, yazı ve çizimle yapılan belgeleme, dijital yöntemlerle desteklenebilir. Kullanılan teknikten çok, belgelerin kalıcılığı ve gelecekte de ulaşılabilir olması önemlidir (ICOMOS, 2003).

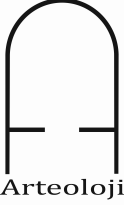
Duvar resimleri koruma politikasında en önemli adımlardan biri sürekli bakım başlığında incelenen önleyici korumadır. Kültür mirası alanında müzecilik ve taşınabilir eserlerin korunması alanlarında karşılaşılan "önleyici koruma" tanımı, 2008 yılında Yeni Delhi'de yapılan ICOM (International Council of Museums) konferansında, ICOM-CC tarafından uluslararası düzeyde ortak bir dil oluşturmak adına şu şekilde açıklanmıştır;

Önleyici koruma, ileride karşılaşılabilecek bozulma ya da kayıpları engellemek ve azaltmak için alınacak önlem ve eylemler bütünüdür. Atılacak adımlar, eserin durumuna veya bulunduğu ortama göre değerlendirilirler, ancak çoğu zaman söz konusu olan farklı zamanlara tarihlenen ve farklı durumlarda bulunan eserler

grubudur. Alınacak önlemler ve kullanılacak yöntemler dolaylı yöntemlerdir ve eserlerin malzeme ve strüktürlerine zarar vermemeli, görünüşlerini değiştirmemelidir. Önleyici koruma örnekleri olarak kayıt, depolama, yükleme, paketlenme ve taşıma, güvenlik, çevresel koşulların yönetimi (ışık, nem, hava kirliliği ve pest [haşere] kontrolü), acil eylem planlaması, ekip eğitimi, halkın bilinçlendirilmesi ve yasal uygunluk konularında alınacak önlemler ve izlenecek yollar sayılabilir (ICOM-CC, 2008) (International Council of Museums).

Duvar resimlerinin korunmasında sürekli izleme yapılarak bozulma ve hasarın önüne geçilebilir. Resimlerde bozulmaya sebep olacak tüm etmenler sürekli kontrol edilerek uygun çevre koşullarının sağlanması birinci adım olarak belirlenmelidir. Bu izlemenin yapılması ile duvar resmi ve onu taşıyan sistemin bozulma süreçleri daha en baştan saptanarak önlem alınabilir ve hasar oluşması önlenir. Aynı zamanda üzerinde duvar resminin yer aldığı taşıyıcı sistemin sürekli bakımının yapılması resimlerin korunma güvencesidir (ICOMOS, 2003). Önleyici koruma çalışmaları; bozulmaların tespitini, uygun onarım malzeme ve yöntemlerinin kullanımını, yapı sahiplerinin farkındalığı- iş birliğini ve miras yönetimi konusunu da ele almalıdır (Işıl, 2018, ss. 86-92). Brandi bunu önleme amaçlı restorasyon olarak ele almış ve şu şekilde açıklamıştır. Eser için uygun koşulların güven altına alınması, tehlikelerin bertaraf edilmesi gerekir. Bu koşulların etkili olabilmesi için sanat eserini ve malzemesini detaylı olarak incelemek gerekmektedir (Brandi, 2021, s. 64).

Duvar resimleri üzerinde gerekli görüldüğü takdirde yapılan restorasyon uygulamaları da koruma açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmaların özgün duvar resimlerinin yapısını bozmaması adına mümkün olduğunca az ve gerekli görüldüğü yerlerde yapılmalıdır. Sağlamlaştırma, temizleme ve bütünleme gibi tüm müdahaleler mümkün olan en alt düzeyde tutularak maddi ve resimsel özgünlüğün zarar görmesi önlenmeli, değişik resim tabakalarına ait örnekler mümkün olduğunca yerinde korunmalıdır (ICOMOS, 2003). Brandi bu konuyu şu şekilde ele almaktadır; “Restorasyonun sanat eserinin potansiyel birliğini yeniden kurmayı hedeflemesi gerekir, ama bunun sanat ya da tarih alanında sahtecilik yapmadan ve sanat eserinin geçmişindeki hiçbir izi silmeden yerine getirilmesi gerekir.” (Brandi, 2021, s. 68).

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

Restorasyon ve konservasyon uygulamalarında kullanılan malzemelerin geri dönüştürülebilir olması ve laboratuvarlar deneylerinin sonuçlarının olumlu olması gereklidir. Bu kapsamda yapılan estetik bütünlükler hasarın görünürlüğünün azaltılmasına katkıda bulunmaktadır. Rötüş uygulamaları özgünden ayrılabilir şekilde olmalı ve tüm ekler esere zarar vermeden kaldırılabilir. Duvar resminin orijinalini kapatacak şekilde boyama yapılmasından kesinlikle kaçınılmalıdır (Yalçınkaya, 2020, s. 47). Onarımın uzmanlık gerektiren bir iş olduğu, özgün malzeme ve güvenilir belgelere dayanılarak yapılması gerektiği unutulmamalıdır (Venedik Tüzüğü, 1964). Resimlerin korunma sürekliliğinin sağlanması için önlemlerin zamanında alınması, müdahalelerin zamanında yapılması ve periyodik olarak kontrol edilmeleri gereklidir (Açıkgöz ve Dikilitaş, 2014, ss. 355-376).

Değerlendirme- Öneriler

Bölgede sivil konutlar içerisinde yer alan duvar resimlerinin korunma durumları incelendiğinde sürdürülebilir koruma-onarım çalışmalarının yapılmadığı görülmektedir. Bu durumun başlıca nedenleri arasında konu ile ilgili bilgi-egitim eksikliği, maddi sebepler ve yeterli kaynağın bulunmaması gelebilir. Bu çalışma ile koruma biliminin en önemli aşamalarından olan envanter oluşturma ve belgeleme yapılmıştır. Sonraki aşamalarda koruma-onarım faaliyetlerinin planlanması yapılmalı, detaylı konum bilgileri paylaşılmalı, mevcut bozulmalar ve acil müdahaleler belirlenmelidir. Bu kapsamda resimlerin gelecek kuşaklara aktarılması için önleyici koruma yöntemleri önerilmektedir. Resimler periyodik olarak kontrol edilmeli ve korunma durumları kayıt altına alınmalıdır. Alınan kayıtların birbiri ile karşılaştırılması ile (varsa) yeni bozulmalar ve var olan bozulmaların ilerleme hızları tespit edilerek önleyici ya da etkin koruma işlemlerinin düzenlenmesi ve planlanması mümkün olacaktır. Aynı zamanda bu kayıtlar bir nevi durum taraması olacağı için eserlerin öncelik durumlarını ortaya çıkartarak hangisine daha önce müdahale edilmesi gerektiği de belirlenecektir. Kısacası resimlerin korunma sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Kullanılmayan yapılardaki duvar resimleri yok olma tehdidi altındadır. Bu yapıların yeniden kullanımları yapıların ve resimlerin korunmaları ile sonuçlanacaktır. Görülen bozulmalara mutlaka alanında

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay
yetkin koruma uzmanlarının da yer aldığı disiplinlerarası bir ekibin mümkünse sadece lokal olarak müdahale etmesi ayrıca yapının ve çevresel koşulların iyileştirilmesi gerekmektedir. Koruma ilke ve kanunlarının temel alındığı bir anlayış ile bölgedeki kamu kurumları ile üniversitelerde konu ile ilgili çalışan akademisyenlerin bir araya gelerek bölgedeki duvar resimlerinin koruma-onarım ilke ve yaklaşımlarını belirlemeleri gerekmektedir. Aynı zamanda halkın bu konuda bilinçlendirilmesi için çeşitli eğitim ve seminer programları düzenlenmelidir. Kültürel ve tarihi mirasın evrensel olduğunu hatırlayarak Kapadokya bölgesindeki taşınmaz kültürel mirasımızın bir parçası olan duvar resimlerini saptamak, belgelemek ve korumanın herkesin görevi olduğu bilinci oluşturulmalıdır.

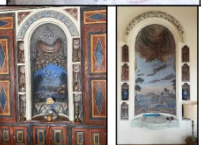
DUVAR RESİMLERİ GÜNCEL DURUM TESPİT TABLOSU					
Konum ve İsim		İşlev	Yapısal Hasar Durumu	Duvar Resmi Durum Tespit	
				Özgün	Müdahale Edilmiş
Nevşehir	Beyler Konağı	Kamu	Sağlam		X
	Tillioğlu Konağı	Otel	Sağlam	X	
Avanos	İhsan Balta Evi	Konut	Hasarlı	X	
	Yazıcılar Konağı	Kullanılmıyor	Hasarlı	--	
Gülşehir	Köy Odası	Konut	Hasarlı	X	
Ürgüp	Haluk Uluer Evi	Konut	Sağlam	X	
	Lori'nin Evi	Konut	Sağlam	X	
	Mahmut Altan Evi	Konut	Sağlam		X
	Sucuoğlu Konağı	Konut	Hasarlı	X	
	Veli Tören Evi	Konut	Sağlam		X
	Güzelgöz Konağı	Eğitim	Sağlam	X	
	Akılhoğlu Konağı	Otel	Sağlam		X
Mustafapaşa	Old Greek House	Otel	Sağlam	X	
	Cansever Konağı	Eğitim	Sağlam	X	
	Kün Enstitü Binası	Eğitim	Sağlam	X	

Tablo 2. Duvar Resimleri Güncel Durum Tespit Tablosu-1

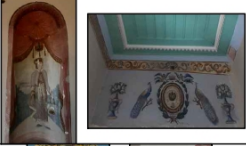

DUVAR RESİMLERİ GÜNCEL DURUM TESPİT TABLOSU

Konum ve İsim	İşlev	Yapısal Hasar Durumu	Duvar Resmi		
			Özgün	Müdahale Edilmiş	
Mustafapaşa	Kün Rektörlük Binası	Eğitim	Sağlam	X	
	Topakoğlu Konağı	Kamu	Sağlam	X	
	Otel Natura	Otel	Sağlam	X	
	Mustafa Savaş Evi	Konut	Sağlam	X	
	Kapadokya Kültür ve Sanat Evi	Müze	Sağlam	X	
	Başoğlu Konağı	Konut	Sağlam	X	
	Mavi Konak	Kullanılmıyor	Sağlam	X	
	Özbay Konağı	Otel	Sağlam	X	
	Sarı Konak	Kullanılmıyor	Sağlam	X	
	Şenol Konağı	Konut	Sağlam	X	
	Şentürk Konağı	Konut	Sağlam	X	
	Zekir Yaman Konağı	Otel	Sağlam	X	
	Cankurt Konağı	Konut	Sağlam	X	
	Erbil Konağı	Konut	Hasarlı	X	
Ali Sümer Evi	Konut	--	--		

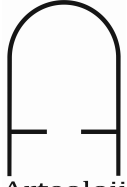
Tablo 3. Duvar Resimleri Güncel Durum Tespit Tablosu-2

DUVAR RESİMLERİ GÜNCEL DURUM GÖRSEL TABLOSU		
Konum ve İsim	Yapı Görsel	Duvar Resmi Görsel
Nevşehir Beyler Konağı		
Göreme Tillioğlu Konağı		
Avanos	İhsan Balta Evi 	
	Yazıcılar Konağı	Günümüze Ulaşmamıştır
Gülşehir Köy Odası		
Ürgüp	Haluk Uluer Evi 	
	Lori'nin Evi 	
	Mahmut Altan Evi 	
	Sucuoğlu Konağı 	
	Veli Tören Evi 	

Tablo 4. Duvar Resimleri Güncel Durum Görsel Tablosu-1

DUVAR RESİMLERİ GÜNCEL DURUM GÖRSEL TABLOSU		
Konum ve İsim	Yapı Görsel	Duvar Resmi Görsel
Ürgüp	Güzelgöz Konağı	
	Akılhoğlu Konağı	
Mustafapaşa	Old Greek House	
	Cansever Konağı	
	Kün Enstitü Binası	
	Kün Rektörlük Binası	
	Topakoğlu Konağı	
	Otel Natura	
	Mustafa Savaş Evi	
	Kapadokya Kültür ve Sanat Evi	

Tablo 5. Duvar Resimleri Güncel Durum Görsel Tablosu-2

Arteoloji
Dergisi

Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri

DUVAR RESİMLERİ GÜNCEL DURUM GÖRSEL TABLOSU		
Konum ve İsim	Yapı Görsel	Duvar Resmi Görsel
Mustafapaşa	Başoğlu Konağı	
	Mavi Konak	
	Özbay Konağı	
	Sarı Konak	
	Şenol Konağı	
	Şentürk Konağı	
	Zekir Yaman Konağı	
	Cankurt Konağı	
	Erbil Konağı	
	Ali Sümer Evi	

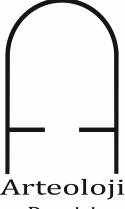
Tablo 6. Duvar Resimleri Güncel Durum Görsel Tablosu-3

Sonuç

Duvar resimlerinin çeşitliliği, kültürel ifadelerin farklılığı, estetik başarıları ve eski dönemlerden günümüze kadar kullanılan malzeme ve tekniklerin zenginliğinden kaynaklanmaktadır (ICOMOS, 2003). Korunacak eserlerin devamlılığının sağlanması, farklı uygarlıkların ürünlerinin bütüncül bir anlayışla izlenebilmesi ve toplumların birbirini nasıl etkilediklerinin kavranması açısından çok önemlidir. Koruma disiplinlerarası bir fiil olup fiziksel boyutu ve karmaşık yapısının yanında ekonomik, kültürel ve sosyal boyutunun varlığı birçok meslek dalının bu konuda görev almasını zorunlu kılmaktadır (Özgönül ve Madran, 2005, s. 79).

Çalışmada, Nevşehir (1), Gülşehir (1), Göreme (1), Avanos (2), Ürgüp (7) ve Mustafapaşa (18) yerleşimlerinde toplam otuz konut yapısı incelenmiştir. Çalışma sonucunda konutların günümüz işlevi, yapısal durumları ve duvar resimlerinin korunma durumları tespit edilmiştir. Konaklardan on ikisinin konut, altısının otel, ikisinin kamu malı, dördünün eğitim amaçlı, birinin müze olduğu dört konağın ise kullanılmadığı tespit edilmiştir. Örnekler içerisinde şahıs mülkiyetinde olup tamamen harap durumda bırakılan dört yapı görülmektedir. Bu yapılar vandalizm ve hırsızlık kurbanı olmaktadır.

Konutların yapısal durumları incelendiğinde, birinin günümüze ulaşmadığı, yirmi beşinin yapısal durumlarının sağlam olduğu, dört yapının ise hasarlı olduğu görülmektedir. Duvar resimlerinin korunma durumuna bakıldığında, yirmi dört yapıda görülen duvar resimlerinin özgünlüğünü koruduğu tespit edilmiştir. Dört yapıdaki duvar resimlerine müdahale edildiği anlaşılmış, iki yapıda ise durum tespiti yapılamamıştır (Tablo 2-3-4-5-6).

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

Kaynakça

Açıkgöz, Fazlı ve Dikilitaş, Gülseren. (2014). Duvar Resimleri ve Konservasyon Evreleri. *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildirisi*. (ss. 355-376).

Ahunbay, Zeynep. (2019). *Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri*. Yem Yayınları.

Arık, Rüçhan. (1988). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Baldini, Umberto. (1997). *Teoria del Restauro e Unita Di Metodologia, Vol. 1-2*, Nardini Editore.

Bağcı, Serpil., Çağman, Filiz., Renda, Günsel., ve Tanındı, Zeren. (2006). *Osmanlı Resim Sanatı*. T.C. Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri- BOA

Brandi, Cesare. (2021). *Restorasyon Kuramı*. Janus Yayıncılık.

Cezar, Mustafa. (1971). *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi Bey*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Demirarslan, D. (2016). 19. Yüzyıl Türk Sivil Mimarisinde Duvar Resmi Estetiği ve İstanbul Teması. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, (1) 105-125. DOI: 10.26835/my.264135.

Dikilitaş, Gülseren. (2005). *Duvar Resimlerinin Bozulmasına Neden Olan Etkenler ve Koruma Uygulamaları*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalı. İstanbul.

Esmer, Mehmet Ali. (1984). *Avanos'un Eski Evleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

ICOM-CC. (2008). Terminology to Characterize the Conservation of Tangible Cultural Heritage, <http://www.icom-cc.org/54/document/:http://www.icom-cc.org/54/document/icom-cc-resolution> terminology adresinden alındı.

ICOMOS. (1931). Atina Tüzüğü.

ICOMOS. (1975). Amsterdam Bildirgesi.

ICOMOS. (2003). Duvar Resimlerinin Korunması- Restorasyonu İçin ICOMOS İlkeleri. Zimbabwe.

KAM (Kapadokya Üniversitesi Kapadokya Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi). (2022, 10 28). Mustafapaşa. Konaklar: <https://mustafapasakapadokya.org/> adresinden alındı

Kılıç, M. (2021, 11 13). Avanos Fotoğrafları. Avanos'ta Farklı Bir Mekan; İhsan Balta Evi: <http://avanosfotoagraflari.blogspot.com/2018/08/avanos-ta-farkli-bir-mekan-ihsan-balta.html> adresinden alındı.

Küçükerman, Önder ve Güner, Şemsi. (1995). *Anadolu Mirasında Türk Evleri*. Kültür Bakanlığı.

Massari, Giovanni (1993). *Damp Buildings, Old and New*. ICCROM.

NARA Özgünlük Belgesi. (1994).

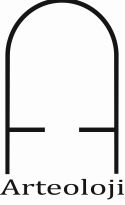
Okçuoğlu, Tarkan. (2000). *18. ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı Duvar Resimlerinde Betimleme Anlayışı*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Bilim Dalı. İstanbul.

Özbek, Y. (2016). Mustafapaşa (Sinassos) Duvar Resimlerinde Sıradışı Konular ve Georgios Iordanidis. *Mediterranean Journal of Humanities*. (VI/2) 381-398.

Özbek, Y. (2014). Kapadokya'da Osmanlı Dönemi Duvar Resimlerinde Kent Tasvirleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, (IV/1) 215-230. DOI: 10.13114/MJH.201416435.

Özgönül, N. ve Madran, E. (2011). *Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması*. TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

Işıl, P.P., (2018). Tarihi Yapıların Korunmasında Bir Yöntem Olarak Anıt İzleme Sistemi. *Mimarist*, (62) 86-92.

Arteoloji

Dergisi *Kapadokya Bölgesi Osmanlı Dönemi Duvar Resimleri, Korunma Sorunları ve Önerileri*

Renda, Günsel. (1977). *Batılama Döneminde Türk Resim Sanatı*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Renda, Günsel. (1985). 19. Yüzyıl' da Kalemışı Nakış- Duvar Resmi. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi- 6. Cilt* (ss. 1530-1535). İletişim Yayınları.

Renda, Günsel. (1985). Göreme'de Korunması Gerekli Bir Ev. *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (ss. 103-132).

Roides, Stefano. (1985). "The Houses of Sinasos" *Sinasos in Cappadocia*. Çev.Ertuğrul Malçok.

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1986). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. Remzi Kitapevi.

Şener, Demet. (2011). *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Anadolu Duvar Resimleri*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Ankara.

Tay, Lokman. (2018). Gülşehir-Gümüşkent Köy Odası. *III. Uluslararası Akdeniz Sanat Sempozyumu* (ss. 242-252).

Tekinalp, Ayşe Pelin. (2001). Batılama Dönemi Duvar Resmi. (Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ed.), *Türkler* (ss. 440-448).

Tekinalp, A P. (2021). Ürgüp Sucuoğlu Konağı Duvar Resimleri ve Koruma Sorunu. *Turkish Studies*, (16/7) 339-354. DOI: 10.7827/TurkishStudies.54808

Tekinalp, Ayşe Pelin. (2013). "Palais Du Trocadéro In Ayntab / Antep", (Frédéric Hitzel Collegede, Ed.) *14thInternational Congress of Turkish Art*. (ss. 679-686).

Tekinalp, P. Ş. (2013). Manzaralı Oda: Atay Evi'nden Egzotik Manzaralar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (30/2). 191-208.

Venedik Tüzüğü. (1964). Venedik Tüzüğü.

Ayşe Pelin Şahin Tekinalp, Aytülü Dırık ve Simin Şay
Yalçın, Oğuzhan. (2007). *Nevşehir-Mustafapaşa Beldesi Sivil Mimari Eserleri*
Üzerindeki Bezemeler. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Kayseri.

Yalçınkaya, Uğur. (2020). *Kapadokya Bölgesindeki 9-13. Yüzyıllar Arasına*
Tarihlenen Duvar Resimlerinin Korunmasına Yönelik Yaklaşım ve Uygulamalar.
(Yüksek Lisans Tezi). Kadir Has Üniversitesi Sanat Tasarım Anabilim Dalı. İstanbul.